

هوالشاهد

گروه علمی - تربیتی شهید محمد جواد باهنر

گزارش مطالعات و تحقیقات

عنوان گزارش: نظام نامه نماز آموزی مسئول جمع‌آوری گزارش: علی شهیدی نسب اساتید مشاور:
همکاران اجرایی: تاریخ ارائه:

أ. مبانی نظری

(۱) روایات:

- عبدالله بن فضاله می‌گوید: از امام محمد باقر (ع) شنیدم که فرمود: وقتی کودک به سن سه سالگی رسید، از او بخواهید هفت بار «لا اله الا الله» بگوید. سپس او را به حال خود واگذارید تا به سن سه سال و هفت ماه و بیست روز برسد؛ در این هنگام به او آموزش دهید که هفت بار «محمد رسول الله» بگوید. سپس تا چهار سالگی او را آزاد بگذارید؛ آن‌گاه از وی بخواهید که هفت مرتبه «صلی الله علی محمد و آله» را تکرار نماید و سپس تا پنج سالگی او را رها کنید؛ در این وقت اگر کودک دست راست و چپ خود را تشخیص داد، او را در برابر قبله قرار دهید و سجده را به او بیاموزید و در سن شش سالگی رکوع و سجود را به او آموزش دهید. سپس رهایش کنید تا هفت سال او تمام شود. پس وقتی هفت سال او تمام شد، به او بگویید صورت و دست خود را بشوید (آمادگی برای وضو). سپس به او بگویید نماز بخواند؛ آن‌گاه کودک را به حال خود واگذارید تا نه سال او تمام شود، وقتی تمام شد، در این هنگام وضو گرفتن صحیح را به او بیاموزید و بر (ترک) آن تنبیه گردد و او را به نماز وادارید و بر (ترک) آن تنبیه گردد. وقتی وضو و نماز را فراگرفت، خداوند، او و پدر و مادرش را می‌آمزد؛ ان شاء الله! محمد بن حسن حر عاملی، تفصیل وسائل الشیعه إلى تحصیل مسائل الشریعه، ج ۲۱، ص ۴۷۴، ح ۲۷۶۲۰.
- قال الصادق (علیه السلام): حتی یتم له تسع سنین، فاذا تمت له علم الوضو وضرب علیه وامر بالصلوه و ضرب علیها، فاذا، تعلم، الوضوء و الصلاه غفر الله لوالديه
وقتی (فرزندتان) به سن نه سالگی برسد، پس وقتی که نه سالش تمام شد، وضو را به او یاد بدهید و اگر کوتاهی کرد او را ادب کنید، و او را امر به نماز کنید و اگر کوتاهی کرد او را ادب کنید پس زمانیکه فرزند وضو و نماز را یاد گرفتید، خدا پدر و مادرش را می‌آمزد. (وسائل الشیعه، ج ۳، ص ۱۳).
- امام زین العابدین (ع) به فرزندان خویش امر می‌کرد که نماز مغرب و عشاء را با هم بخوانند و ظهر و عصر را با هم بخوانند خدمت امام عرض شد که فرزندان نماز را در غیر وقتش می‌خوانند امام فرمود: این کار برای فرزندان بهتر است از این که بخوانند و نماز نخوانند. (بحارالانوار، ج ۸۲، ص ۳۶۴).
- امام باقر (ع) می‌فرماید:
ما اهل بیت، هنگامی که کودکانمان به پنج سالگی رسیدند دستور می‌دهیم نماز بخوانند؛ ولی شما از هفت سالگی آنان را به نماز خواندن امر کنید، و ما در هفت سالگی امر می‌کنیم به اندازه توانایی‌شان نصف روز و یا بیشتر و یا کمتر روزه بگیرند و دستور می‌دهیم هنگامی که تشنگی و گرسنگی بر آنان غالب شد، افطار کنند. این عمل برای آن است که به روزه گرفتن عادت کنند. پس شما کودکان خود را در نه سالگی به اندازه توانایی‌شان امر به روزه گرفتن کنید و چون تشنگی و گرسنگی بر آنان غالب گردید، افطار کنند.
محمد بن یعقوب کلینی، اصول کافی، ترجمه سید جواد مصطفوی، ج ۳، ح ۱، ص ۴۰۹.

- پیغمبر اسلام (ص) فرمود: «وقتی فرزندان شش ساله شدند، امر کنید نماز بخوانند؛ وقتی هفت ساله شدند، (در صورت لزوم) می‌توانید آنها را بزنید»
میرزا حسین نوری، مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۱۹
- معاویه بن وهب از امام صادق (ع) پرسید: در چه سنی کودک به اعمال عبادی وادار می‌شود؟ حضرت فرمودند: «بین شش و هفت سالگی»
- از امام حسن (ع) نقل شده است که فرمودند:
نماز ظهر یا عصر را در محضر رسول خدا (ص) خواندم؛ همین که حضرت سلام دادند به ما فرمودند: بر جای‌تان بمانید و آن‌گاه برای تقسیم ظرف حلوی در میان نمازگزاران از جا برخاستند و به هر کدام مقداری حلوا می‌خوراندند تا اینکه به من رسیدند؛ من کودک بودم، آن حضرت قدری حلوا به من خوراندند، سپس فرمودند باز هم بدهم؟ عرض کردم آری آن حضرت به خاطر خردسال بودنم باز هم مقداری به من خوراندند و بدین حال بودند تا آنکه به همگان حلوا خوراندند.
علی نقی فقیهی، شیوه‌هی ترغیب و جذب به نماز، ص ۵۹، نقل از: العیال، ج ۱، ص ۳۸۰/۱
- امام صادق فرمود:
"در جوانی بسیار عبادت می‌کردم. پدرم به من فرمود: پسر، کمتر از این که میبینم عبادت کن که خداوند عزوجل هرگاه بنده ای را دوست بدارد، به اندک عمل او هم راضی میشود."

۲) احکام شرعی و فتاوی مراجع

- مطابق نظر آیت الله سیستانی
پرسش: تا چه حد می‌توان به فرزندان در مورد نماز و حجاب اجبار کرد؟
پاسخ: نسبت به بالغین باید امر به معروف و نهی از منکر کند و بدون اجازه حاکم شرع بنا بر احتیاط واجب زدن و مانند آن جایز نیست ولی می‌تواند از روشهایی مانند منع بعضی کمکها استفاده نماید .
- پرسش: اگر پدری جهت انجام فریضه نماز صبح فرزند بالغ خود را از خواب بیدار کند و این نوع بیدار کردن نوع بدی باشد که باعث ناراحت شدن فرزند شود آیا فرد بیدار کننده معصیت کرده است یا خیر؟
پاسخ: اگر مقتضای تربیت دینی باشد و بیدار نشدن فرزند بر اثر اهمال باشد بیدار کردن ضروری می‌شود.
- احکام کودکان از تولد تا بلوغ-استاد محمد حسین فلاح زاده
۱- سزاوار است انسان، فرزند خود را پیش از تکلیف و پس از آن برای نماز از خواب بیدار کند مگر به جهت بیماری یا عذر دیگری، بیدار کردنش باعث آزار یا زیان او شود.
۲- تمرین دادن کودک ممیز به گرفتن روزه و سایر عبادات مستحب است.
۳- برای تمرین کودک هفت ساله - دختر یا پسر - به روزه و سایر عبادات، مستحب است بر آنها سخت گیری کنند.

۳) نماز آموزی به فرزندان در فقه تربیتی اسلام (استاد علیرضا اعرافی)

در جمع بندی روایات باید گفت که بر اساس صحیح محمد بن مسلم و صحیح زراره، از شش سالگی باید به آموزش نماز اقدام کرد (بنابر یک احتمال) و مطابق صحیح حلبی از هفت سالگی باید فرزندان را به نماز امر کرد. روشن است که پیش از آن نیز باید آموزش نماز را آغاز کرد. بر مبنای صحیح معاویه بن وهب و صحیح احمد بن زنی از سالهای شش و هفت سالگی می توان به دلیل ترک نماز مؤاخذه کرد (و براساس حدیث اربعمائه از هشت سالگی) و واضح است که پیش از مؤاخذه، باید کودک را با نماز و کیفیت آن آشنا کرد. هرچند از تنبیه بدنی در روایات صحیح السنند، ذکری به میان نیامده در روایاتی ضعیف، سالهای هفت، نه و ده برای تنبیه بدنی ذکر شد که از این روایات استفاده می شود که پیش از هفت سالگی تنبیه بدنی جایز نیست و در ده سالگی هم امر، هم مؤاخذه و هم تنبیه جایز است.

نکته شایان توجه اینکه، مسلم است که بر روی سنین ذکر شده در این روایات، نباید تأکید فراوان کرد؛ چراکه در مجموع این روایات، تداخل سنی مشاهده می شود و قطعاً تفاوتها ی فردی، تفاوتهای فرهنگی و جغرافیایی در این سالها مؤثر است و در ضمن، تکلیف دختران و پسران نیز به دلیل تفاوت سن بلوغ شرعی، متفاوت خواهد بود. با تلفیق دسته بندی اول و دسته بندی دوم و نیز جمع تداخلها و تعارضهایی که در محدوده سنی وجود دارد، مدلول روایات را می توان چنین نمایش داد:

جدول ۲ - برنامه زمانی آموزش نماز

مرحله	محدوده سنی	وظیفه والدین
۱	۵-۷ سال (از ۵ یا ۶ تا ۶ یا ۷)	امر به نماز، آشناسازی با نماز، بدون الزام
۲	۷ تا ۱۰ سال (۶ یا ۷ تا ۹ یا ۱۰)	آموزش جدی نماز، مؤاخذه کلامی
۳	۱۰ تا بلوغ (از ۹ یا ۱۰ تا سن بلوغ)	آموزش بسیار جدی، تنبیه بدنی (در صورت لزوم)، عادت دهی

جدول ۳ - جدول زمانبندی و محتوای آموزش نماز در کودکی^(۳)

مراحل	محتوای آموزشی
زمینه سازی (تا چهار سال)	تلقین «لا اله الا الله» در آغاز سه سالگی
مرحله آغازین	تلقین «محمد رسول الله» در پایان سه سال و هفت ماه و ۲۰ روز آموزش قبله و سجده (پنج سالگی) درک مفهوم نماز
مرحله میانی	آموزش رکوع و سجود (شش سالگی). نمازی شامل رکوع و سجود و مؤاخذه نسبت به همین نماز. آموزش شستشوی دست و صورت (هفت سالگی). همان نماز به همراه وضوی ناقص. دو سال این کار را تمرین می کند و بر همین، مؤاخذه می شود.
مرحله پایانی	تاکنون چهار سال با نماز آشنا شده و عادت کرده است. از نه سالگی آموزش نماز و وضو کامل می شود. (تنها واجبات)

برای تبیین زوایای دیگر این وظیفه در ادامه نکاتی مطرح می شود:

نکته 1: باید توجه کرد که این وظیفه به پدر اختصاص ندارد و مادران را نیز شامل می شود؛ چراکه اقتضای اطلاق دلائل است و اگر هم چنین اطلاقی پذیرفته نشود از پدر الغای ویژگی می شود.

نکته 2: زمان آغاز و انتهای مسئولیت نماز آموزی والدین کدام است؟ در بررسی این موضوع، به کار رفته بود و در دلیل دوم واژه ولد « . اهل » باید خاطر نشان کرد که در دلیل اول و سوم واژه اهل، مانند واژه ولد دارای شمول زمانی است و آغاز و انتهای ندارد و تا زمانی که فرزند در قید حیات است به دلیل صدق اهل بر او، این مسئولیت خانوادگی نسبت به او وجود دارد. هم چنین برخی از سیره ها قطعاً در بزرگسالی فرزندان بوده است (30). (البته نباید از نظر دور داشت که گستره وسیع تکلیف و قایه، موجب تصلب و عدم انعطاف در چگونگی امتثال و روشهای صیانتی نمی شود؛ بلکه میزان و چگونگی صیانت و انتخاب روشهای تربیتی، نسبت به مراحل سنی مختلف [۲] فرزندان متفاوت خواهد بود و اقتضای اقدامات صیانتی برای فرزند بزرگسال با فرزند خردسال متفاوت است.

آغاز این مسئولیت به قرینه عقلی از زمانی آغاز می شود که ولد و اهل قدرت شناختی و ادراکی لازم برای نمازآموزی را داشته باشد. البته ممکن است گفته شود واژه اهل از افراد غیربالغ منصرف است و تنها افراد بالغ را شامل می شود؛ زیرا قبل از بلوغ، عذابی وجود ندارد تا حفظ از آن تنها استحقاق ثواب را تأمین می کند، «م شروع بودن عبادات [اکودکان] واجب باشد. هم چنین نظریه و ناظر به این نکته نیست که کودکان هم استحقاق عذاب و آتش دوزخ را پیدا می کنند. نتیجه اینکه، واژه اهل در این آیه به سن بلوغ مقید است و این تکلیف از سالهای بلوغ کودکان بر والدین واجب می شود. در پاسخ به این اشکال باید گفت: اولاً واژه اهل اطلاق دارد و هم ه سالهای اعضا را شامل می شود. ثانیاً متعلق وجوب در آیه وقایه، صیانت از موجبات آتش است و اقدامات وقایی و پیشگیرانه با هدف حفاظت و صیانت اهل و فرزند از ترک واجبات و انجام دادن محرمات است؛ با این توضیح روشن میشود که ممکن است، برخی اقدامات وقایی، پیش از بلوغ کودکان انجام «وقایه فعلی» گیرد تا کودک بعد از بلوغ به گناه و معصیت مبتلا نشود؛ به عبارت دیگر، آیه در ظهور دارد هرچند متعلق آن گاهی فعلی و گاهی شانی است. بنابراین قاعده صیانت، فرزندان غیربالغ را نیز شامل میشود و واژه اهل در آیه به بلوغ مقید نمیشود و حتی ممکن است دوره پیش پیش «از سن تمیز را هم شامل شود؛ اما شمول آن نسبت به قبل از تولد بعید است؛ زیرا واژه اهل بر صدق نمی کند. ثالثاً براساس صحیح محمد بن مسلم و «پیش از دمیده شدن روح» بویژه، «از تولد صحیح زراره (بنابر یک احتمال در مدلول آن) از سن شش سالگی والدین باید به آموزش نماز اقدام کرد.

نتیجه اینکه نمازآموزی از پیش از بلوغ بر والدین واجب است و بر اساس وضعیت شناختی و ادراکی و مقتضیات تربیتی باید فرزندان را برای تکالیف الهی و رابطه عاشقانه و پرستش گرانه با خالق خود آماده کرد. این مسئولیت الزامی دوران پس از بلوغ و نوجوانی و جوانی و حتی بزرگسالی را هم شامل می شود با این یادآوری که روشهای تربیتی در سالهای مختلف باید انعطاف پذیر باشد.

نکته ۳: در ادامه سطور پیشین باید یادآور شد که تمام وظایف تربیتی و از جمله وجوب نمازآموزی، دارای قیودی ارتکازی و عقلانی است (همان طور که اصول متعدد تربیتی بر کیفیت فعالیت و روشهای تربیتی حاکم است)؛ برای نمونه رعایت توان متربی و نظرداشت تراز تحولی و رشد شناختی کودکان در آموزش مفاهیم دینی از این جمله است و ادای تکالیف تربیتی مشروط به تأثیرپذیری و امکان فهم فرزندان است. این مقطع از تربیت، نیازمند کارشناسی های روانشناسان، مربیان و دانشمندان تعلیم و تربیت است.

نکته ۴: گستره کاربست روشهای نمازآموزی کدام است؟ اطلاق آیه صیانت همه روشهای تربیتی را برای حفاظت خانواده و فرزندان از گمراهی و عذاب الهی شامل می شود؛ مانند ارشاد، تذکر، ترغیب، ترهیب، امر و نهی، الگوپردازی و سایر روشهای رایج و ذکر برخی از روشها در باید از بهترین «استحباب اتقان عمل» روایات ذیل آیه صیانت به عنوان نمونه است و از باب قاعده روشها و شیوه های تربیتی برای ادای تکالیف تربیتی اقدام کرد. بنابراین روشهای تمهید، یاد دادن، امر، مؤاخذه و تنبیه که در مجموعه روایات دلیل چهارم عرضه شده به عنوان نمونه است و والدین باید در روشهای نمازآموزی انعطاف داشته باشند و هر روشی که اهداف تربیتی را تأمین کند، اولویت بیشتری دارد.

نکته ۵: آیا برای ادای این تکلیف، والدین باید قصد قربت داشته باشند؟ مطابق اصل، تعبدی بودن هر حکم نیازمند قرینه است و اطلاق دلائل، مؤید توصلی بودن این حکم است بنابراین عدم قصد قربت و قصد خدایی در این اقدامات تربیتی تأیید می شود. البته قصد قربت و نیت پاک و خدایی والدین، ارزش عمل را افزایش میدهد و تأثیرات روانشناختی و غیرمستقیم و بی ماندی بر شخصیت کودکان دارد؛ اما برای تعبدی دانستن این حکم، دلیلی نیست.

نکته 5: پرسش بعدی این است که آیا وجوب نمازآموزی به فرزندان، حکمی عینی است یا کفایی؟ همان طور که گفته شد، خطاب این تکلیف به پدر اختصاص ندارد و مادر نیز مشمول این تکلیف است. بنابراین وجوب نمازآموزی میان پدر و مادر واجب کفایی است و با اقدام یکی از والدین و حصول نتیجه از دیگری ساقط می شود و یا با اقدام کسی که به این تکلیف مکلف نیست از مکلفان) والدین (ساقط می شود. هم چنین والدین می توانند مباشرة و مستقیماً، خود به این وظیفه اقدام کنند و یا با واسطه و با انتخاب مربی و معلم چنین تکلیفی را انجام دهند.

۴) مقاله آموزش نماز کودکان سایت آیت الله مکارم شیرازی:

در روایات به نکات بسیار دقیقی اشاره شده است که رعایت این نکات بر آمده از روایات کفایت می کند:

۱. آموزش نماز باید مرحله به مرحله باشد.
۲. آموزش نماز با مراحل آسانی همچون گفتن «لا اله الا الله» آغاز شود.
۳. آموزش نماز همراه با آموزش آموزه های آن باشد. (رو به قبله بودن و...)
۴. آموزش نماز تدریجی (طیفی) و قبل از رسیدن به سن تکلیف باشد.
۵. آموزش نماز و مراحل آن متناسب با سن کودک و در توان او باشد.
۶. آموزش نماز باید همراه با اختیار و علاقه کودک باشد.

۵) خلاصه کتاب شیوه های دعوت به نماز استاد قرائتی:

شیوه ها و روش های پیش از دعوت:

- ۱- برانگیختن احساسات با شمارش نعمت ها
- ۲- احساس نیاز: انسان در دعوت به نماز باید توجه مخاطب را به نیاز انسان به خدا، ایمان و توکل به او، پناه بردن به خدا، امید به او، یاری طلبیدن و گفتگو با او جلب کند. انسانی که هنگام تولد قدرت دور کردن مگسی را از صورت خود ندارد، ممکن است در یک لحظه همه اطلاعات خود را فراموش کند، ممکن است در یک چشم به هم زدنی زندگی خود را از دست بدهد، او که با یک نفس کشیدن، مرگ و حیاتش رقم می خورد، به تکیه بر یک قدرت بینهایت و اتصال قلبی و زبانی و عملی به او نیاز دائم دارد.
- ۳- تشکر از صاحب نعمت:
هر عقل و وجدان سالمی تشکر از ولی نعمت را واجب و لازم و بی اعتنایی به منعم را بی ادبی می داند. انسان به همین دلیل عقلی و فطری باید از خداوند تشکر کند و بهترین نوع تشکر، اطاعت از دستورات اوست. خداوند نیز ده ها بار با صراحت به اقامه نماز دستور می دهد. نماز بهترین نوع شکر است.
- ۴- توجه به عبادت نظام آفرینش
اگر هنگام نماز همه مردم خیابان و بازار به سمت مسجد بروند، کسی که به مسجد نمی رود خود را عقب افتاده احساس می کند. خداوند متعال در آیاتی سجده موجودات را به رخ انسان می کشد و به انسان تذکر می دهد که اگر همه هستی در حال تسبیح و سجده و قنوت است، چرا یک انسان وصله ناهماهنگ باشد؟
- ۵- بیان آثار و برکات نماز
الف) نماز عامل رشد انسان
ب) نماز وسیله انس با خداوند متعال
ج) نماز وسیله قرب به خدا
د) نماز عامل عفو گناهان
ه) نماز سبب آسان مردن
- ۶- توجه به خطرهای ناشی از سهل انگاری و ترک نماز
- ۷- توجه به سابقه تاریخی نماز
- ۸- توجه به همراهی نماز با کمالات دیگر
دعوت عملی به نماز زمانی است که جامعیت آن مورد لحاظ و در کنار کمالات دیگر قرار گیرد. نماز اگر همراه با خوش زبانی، صداقت، وفای به عهد، نظافت، تحصیل، ادب، کمک به دیگران، مشورت، نشاط و زیبایی مطرح شود، این نماز همه دلهای پاک را به سوی خود جذب می کند.
- ۹- مقایسه نماز با عبادت های ادیان دیگر
- ۱۰- اظهار علاقه بزرگان به نماز
(از خاطرات علما و بزرگان گرفته تا ورزشکاران و...) عکس نماز خلبان پای پرواز در فرودگاه، عکس دکتر حسابی در حال نماز در کلاس های فیزیک، عکس نماز جماعت قهرمانان ورزشی در زمین ورزش و عکس پزشک جراح در بیمارستان و مانند آن می تواند نوعی دعوت به نماز باشد.
- ۱۱- دوستان نمازگزار
- ۱۲- جریان سازی و استفاده از فرصت ها
امام خمینی در برهه ای برای ایجاد فشار بر رژیم طاغوتی شاه، دستور داد برای مدتی نماز های جماعت ها تعطیل شود تا از احساسات دینی مردم علیه رژیم استفاده کند.
از شاگرد اول ها در مسجد تجلیل شود و عکسشان در خیابان بر سر در مسجد نصب شود.
- ۱۳- مشارکت افراد فرهیخته
- ۱۴- بهره گیری از هنر در دعوت به نماز
- ۱۵- دعوت های غیرمستقیم
- ۱۶- آموزش نماز به همراه لزوم تدریجی بودن آن
- ۱۷- یاد آوری کوچکی و حقارت افراد روی گردان از خدا

۶ کتاب گفتارهای معنوی (شهید مطهری)

بچه‌ها را از کوچکی باید به نماز تمرین داد. دستور رسیده است که به بچه از هفت‌سالگی نماز تمرینی یاد بدهید. البته بچه هفت ساله نمی‌تواند نماز صحیح بخواند؛ ولی صورت نماز را می‌تواند بخواند. از هفت سالگی می‌تواند به نماز عادت کند؛ چه پسر و چه دختر؛ یعنی همان اولی که بچه به دبستان می‌رود، باید نماز را در دبستان به او یاد بدهند؛ در خانواده هم باید به او یاد بدهند.

شهید مطهری با توجه به نقش مسجد در تشویق کودکان به عبادت معتقد است:

بچه را باید در محیط مشوق نماز خواندن برد. به تجربه ثابت شده است که اگر بچه به مسجد نرود، اگر در جمع نباشد و نماز خواندن جمع را نبیند، به این کار تشویق نمی‌شود؛ چون اصلاً حضور در جمع مشوق انسان است. آدم بزرگ هم وقتی خودش را در جمع اهل عبادت می‌بیند، روح عبادت بیشتری پیدا می‌کند، بچه که دیگر بیشتر تحت تأثیر است. متأسفانه کم رفتن ما به مسجد و معابد و مجالس دینی و اینکه بچه‌ها کمتر در مجالس مذهبی شرکت می‌کنند، سبب می‌شود که اینها از ابتدا رغبت به عبادت پیدا نکنند... ما خودمان که از بچگی با مساجد و معابد آشنا بودیم، در این اوضاع و احوال امروز چقدر به مسجد می‌رویم که بچه‌های ما که هفت ساله شده‌اند به دبستان رفته‌اند و به دبیرستان و بعد به دانشگاه، ولی اصلاً پایشان به مساجد نرسیده است، بروند! خوب، اینها قهراً از مساجد فراری می‌شوند.

۷ آموزش مفاهیم دینی همگام با روان‌شناسی رشد (ناصر باهنر) :

هر چه میزان شرکت کودک و فعالیت‌های او در [این] محیط‌های مذهبی بیشتر باشد، به نگرش‌های دینی والاتری دست خواهد یافت. نکته جالب دیگر در این زمینه آن است که میزان علاقه‌مندی کودک به این محیط‌های مقدس نیز با میزان شرکت او و ارتباط و فعالیتش در این محیط‌ها رابطه مستقیمی دارد.

۸ کتاب خانه بهشتی (حجت الاسلام دکتر محمد داوودی / انتشارات ستاد اقامه نماز)

روشها و راهکارهای عام در دعوت به نماز:

۱- اعطای بینش: تحقیقاتی که درباره نماز انجام شده نشان می‌دهد که ناآگاهی از حکمت و نقش نماز یکی از دلایل ترک نماز یا بی‌توجهی به آن توسط دانش‌آموزان است.

۲- پاسخ به شبهات:

شبهه، دقیقاً در مقابل اعطای بینش عمل می‌کند. به همان اندازه که اعطای بینش در سوق دادن فرزند به نماز مؤثر است و در او انگیزه و عاقبه به نماز ایجاد می‌کند، شبهه نیز در بی‌انگیزه و بی‌علاقه کردن او به نماز مؤثر است.

۳- ترغیب و ترهیب

۴- جذاب سازی نماز

۵- تشویق و تنبیه

۶- الگو دهی

۷- قصه و داستان گویی

والدین برای ترغیب فرزندان به نماز میتوانند داستان زندگی جوانان و نوجوانان صدر اسلام را برای فرزندان خود بیان کنند و نماز را در آن برجسته کنند. همچنین میتوانند زندگی نوجوانان و جوانان تاریخ خودمان را با محوریت نماز برای فرزندان خود تعریف کنند.

۸- تهیه فیلم‌های مناسب

روش‌های خاص:

فرزندان را بر اساس ویژگی‌های روانشناختی میتوان به سه گروه تقسیم کرد و متناسب با هر گروه نیز یک دوره در نظر گرفت: دوره قبل از هفت سال (دوره کودکی اول)، دوره هفت تا دوازده سال (دوره

کودکی دوم) و دوره دوازده تا هجده سال (دوره نوجوانی).

روش‌های ویژه دوره کودکی اول: فراهم آوردن زمینه مساعد

برای فراهم آوردن زمینه‌های مناسب برای هدایت فرزند به نماز راهکارهایی وجود دارد که مهمترین آنها عبارتند از تغذیه حلال، انتخاب نام نیکو، محبت به فرزندان، مقید بودن والدین به نماز، ارتباط با خانواده‌های متدین و پایبند به نماز، و پرورش عادات مناسب.

در این دوره آنچه مهم است فراهم آمدن زیرساختهای لازم برای گرایش فرزند به نماز است. پس نباید انتظار داشته باشیم که والدین در این دوره آموزشهایی را به صورت مستقیم درباره نماز به فرزند خود ارائه دهند و انتظار داشته باشند فرزند آنها نماز بخواند. همچنین دور نگهداشتن فرزند از تأثیرات سوء موانع گرایش به نماز مانند دوستان و خانواده های بی نماز و رسانه های فاسد اهمیت بسیاری دارد.

نکته ۱: مطابق روایات قبل از آنکه آموزش نماز به صورت مستقیم شروع شود، باید مبانی اعتقادی که عبارتند از توحید و نبوت پیامبر اسلام به کودک تلقین شود. شاید راز تأکید بر تلقین عقاید اسامی به فرزند در این دوره، با اینکه توانایی درک و فهم آنها را ندارد، این است که کودک در این دوره بسیار تلقین پذیر است و این آموزه ها را می پذیرد و زمینه ای برای درک و فهم آن در بزرگسالی میشود.

همچنین در این دوره میتوان از راه نقل داستانهای مربوط به زندگی پیامبر و ائمه آنان را با عقاید اسلامی آشنا کرد؛ اما داستانها باید به گونه ای باشد که به زبان کودکان و برای کودکان قابل فهم باشد. افزون بر این، با توجه به اینکه حافظه کوتاه و بلند مدت در آنها رشد نکرده و توانایی تمرکز آنان محدود است، نباید داستانها طولانی باشد.

نکته ۲: از آنجا که عمده یادگیریهای فرزند در این دوره از راه مشاهده و تجربه است، این آشنایی باید از راه مشاهده و تجربه صورت بگیرد نه آموزشهای نظری و رسمی. بر این اساس، یکی از راهکارهای رسیدن به این مقصد فراهم آوردن فرصت مشاهده نماز برای کودک است. (خواندن نماز در مسجد، نماز در منزل در محل مرعی و منظر کودک)

نکته ۳: فراهم آوردن فرصت تقلید و تقویت آن هنگامی که فرزند نماز والدین را مشاهده میکند، به آن علاقه مند و از آنها تقلید میکند. البته، این تقلید کامل نیست و متناسب با شرایط سنی کودک است.

توجه به نکات زیر موجب تقویت و تثبیت توجه به نماز و تقلید آن در فرزند میشود:

اول. اذان گفتن و پهن کردن سجاده برای کودک. این کار توجه فرزند را به نماز والدین جلب میکند.
دوم. رعایت حال فرزند در حین نماز و ایجاد تناسب بین نماز و حال فرزند. مربی باید مراقب باشد که هنگام نماز شرایط و حال و هوای کودک را درک کند، اگر کودک در هنگام نماز شرایط نامناسبی داشت، نماز را کوتاه و اگر با نماز ارتباط خوبی برقرار کرد و نیاز به فرصت بیشتری دارد، نماز را طولانیتر به جا آورد.

سوم. وقتی فرزند به تقلید نماز میپردازد، باید این رفتار را در او تقویت و تثبیت کرد. برای این کار باید او را با ابراز خوشحالی و علاقه، عکس برداری یا فیلم برداری و نمایش آن به خودش، دعوت دیگران به تماشای نماز کودک، اعطای جایزه و مانند آن تشویق کرد. در عین حال، باید توجه داشت که تشویقها متناسب با سن کودک باشد. از آنجا که کودک در این دوره لذتهای جسمی مانند راحتی و آرامش بدن، غذاهای خوشمزه، شیرینی و شکات را درک میکند، باید بیشتر از اینگونه تشویقها استفاده کرد.

دو. دوره کودکی دوم

در سیره معصومان پنج تا هفت سالگی (بر اساس ویژگی های فردی)، سن شروع آموزش نماز تعیین شده است. در ابتدای این دوره درباره نماز سختگیری نمیشود؛ ولی در اواخر این دوره از او انتظار می رود که تا حدود زیادی نماز برای او درونی و به نماز پایبند شده باشد.

روش های ویژه دوره کودکی دوم: آموزش و درونی کردن

۱- پی ریزی بنیان های اعتقادی و شیوه های آن

در دوره کودکی اول این آموزه ها به کودک تلقین شده و در قالب داستان با برخی صفات پیامبر و ائمه آشنا شده است؛ اما کافی نیست و در این دوره باید این عقاید با تفصیل و دقت بیشتر در وجود او پرورش یابد و رشد کند.
شیوه:

اول. دعوت فرزند به مشاهده نعمتهای خداوند مانند آسمان، زمین، باران، رویش گیاهان و غیره به همراه بیان ظرافتها و عظمتهای این نعمتها با زبان کودکان برای آموزش صفات الهی بسیار مناسب است.

دوم. قصه گویی و خاطره گویی نیز از قالبهای مناسب آموزش در این سنین است. مثلاً بیان داستانهای انبیا و امامان هم میتواند جنبه خدانشناسی داشته باشد و هم راهنماشناسی. در این

میان قصه های قرآنی اثرگذارتر است؛ چون در ضمن آن، کودک با قرآن نیز آشنا میشود.

سوم. استفاده از شعر و مثالهای ساده مؤثر است.

چهارم. در این دوره نیز، نمایش، انیمیشن و تئاتر در آموزش و انس او با نماز، ابزار خوبی است.

۲۰. آموزش اقامه نماز، احکام، آداب و فلسفه نماز

در این دوره اهدافی که باید محقق شود عبارتند از:

اول. آموزش احکام نماز: در این دوره فرزند باید با احکام ضروری نماز مانند رو به قبله بودن، با وضو بودن، طهارت لباس و بدن و مانند آن آشنا شده باشد.

دوم. آموزش قرائت و اذکار نماز: فرزند ما در این دوره باید مقدمات ضروری برای اقامه نماز مانند حمد و سوره، اذکار رکوع و سجود، تشهد و سلام را آموخته باشد.

سوم. آشنایی با برخی آداب ظاهری نماز: فرزند باید برخی از مهمترین آداب نماز و مسجد را آموخته باشد. آشنایی با فلسفه و حکمت نماز. فرزند باید مقداری با فلسفه و حکمت نماز در حد توان خود آشنا شده باشد

چهارم. تمرین نماز و در نهایت ملکه شدن و درونی شدن اقامه نماز

شیوه ها:

۱- آموزش شفاهی

۲- آموزش عملی

۳- نظارت، مراقبت، تذکر و تصحیح اشتباهات

۴- استفاده از ابزارهای مناسب

۵- رفع موانع و مهیا کردن زمینه

۶- ارائه الگو

روش الگویی اولین و مؤثرترین روش آموزش نماز است. در این روش یادگیری از طریق مشاهده و تقلید صورت میگیرد.

۷- ترغیب و ترهیب؛ انذار و تبشیر

۸- نمایش جذابیتها و جلوه های آسان و زیبایی عبادت

برخی از راهکارهای پیشنهادی برای نیل به این مقصود عبارتند از:

اول. بیان خاطره ها و داستانهایی از نماز و عبادت؛ خاطرات شیرین والدین از نمازهای دوران کودکیشان تداعی لذتبخشی از نماز در ذهن کودکان ایجاد میکند و داستانهای جذاب تصور زیبایی از نماز را در قلب آنان نقاشی میکند.

دوم. بردن خاقیت فرزندان در مسیر مذهب، توضیح اینکه همیشه بین خالق و مخلوق جاذبه خاصی وجود دارد، یعنی هم خالق، مخلوق خودش را دوست دارد و هم مخلوق اگر درک از خالق خود داشته باشد به سمت او کشش دارد. حال اگر فرزندان ما خلاقیتهای کودکانه

خودشان را در این مسیر جهت دهند، این رابطه دوستی و جذاب شکل می گیرد. مثلاً: سجاده زیبایی بسازند؛ یا گلی برای سجاده خودشان طراحی کنند؛ نماز جماعت یا مسجد محلشان را نقاشی کنند؛ با خط زیبا جمله ای را که خودشان ساخته اند روی کاغذی که خودشان به شکل زیبایی حاشیه زده اند بنویسند و در اتاقشان نصب کنند؛ کاردستی مهر و محرابی را طراحی بسازند و یا هر خلاقیت دیگری.

سوم. ابراز عاقه و شوق به مناسک دینی و به ویژه نماز از طرف والدین، وقتی والدین نسبت به نماز اشتیاق نشان دهند، دوست داشتنی بودن نماز به طور ناخودآگاه به فرزندان تلقین میشود. مثلاً وقتی مادر به هنگام شنیدن صدای نماز ابراز علاقه میکند، فرزند

احساس مادر را در خودش بازسازی میکند.

سه. دوره نوجوانی

این دوره، دوره بازنگری، تثبیت و تعمیق نماز در روح و روان نوجوان است. در این دوره نماز خواندن باید برای فرزند ما کاملاً ملکه و با احکام، فلسفه، آثار و برکات و آداب نماز به صورت کامل آشنا شود. همچنین در این دوره باید با شبهاتی که درباره نماز مطرح است آشنا شود و بی پایه بودن آنها را درک کند.

در این راستا توجه به این نکات ضروری است:

اول. گسترش دادن میزان اطاعت و آگاهی او درباره موضوعات اعتقادی؛

دوم. ارائه مطالب به صورت مستدل، همراه با تبیینهای روشن و قوی و پرهیز از ارائه مطالب ضعیف و بی پایه؛ سوم. توجه به شبهات و پاسخ به موقع و مناسب به شبهات او؛ چهارم. سیر و سفر و مشاهده آیات خداوند در درون و بیرون خودش.

روشهای تحکیم و تعمیق بنیانهای اعتقادی فرزندان نسبت به نماز: روش اول. تشکیل جلسات بحث و گفتگو

دوم. تدوین برنامه مطالعاتی

سوم: ترغیب و ترهیب، انذار و تبشیر، تشویق و تنبیه

چهارم: معرفی الگو

پنجم: انتخاب دوستان مناسب

ششم: شرکت در اجتماعات مذهبی و متعهد

هیئتهای مذهبی، تشکلهای انقلابی همچون بسیج و کانونهای فرهنگی دینی و یا گروههای ورزشی سالم

نکات مهم

والدین و معلمان در این دوره باید به این نکات توجه کنند:

اول. گسترش دادن میزان اطاعات و آگاهی های فرزند؛

دوم. به رسمیت شناختن قدرت استدلال و درک و فهم فرزند؛

سوم. ارائه مطالب به صورت مستدل، همراه با تبیینهای روشن و قوی و پرهیز از ارائه مطالب ضعیف و بی پایه؛

چهارم. برنیاشفتن در مقابل انتقادات و اشکالات او و ارائه پاسخهای مستدل و متقن؛

پنجم. توجه به شبهات و دادن پاسخ به موقع و مناسب به شبهات آنها؛

ششم. پرورش روحیه مطالعه و تحقیق؛ چرا که خودیابی بهتر از پاسخهای دیگران او را قانع میکند؛

هفتم. گفتگوهای صمیمانه والدین و مربیان با نوجوان نقش مهمی در ارتقا و تعمیق ایمان نوجوان دارد.

ب. تجربیات

۱. مدارس داخل کشور:

مدرسه میزان:

از پیش دبستانی برنامه مدون انس با نماز شروع میشود. سال اول ایجاد انس و آشنایی با نماز و مسجد پرداخته می شود. در سال دوم مشکلات طهارت بچه ها حل می شود و با مسائل آن آشنا می شوند.

در روش میزان در کلاس سوم فعالیت‌هایی در مورد نماز انجام می‌شود، مثل آموزش وضو و آموزش نماز اما روش آن از روش مستقیم نیست و به شکل غیر مستقیم است به عنوان مثال آموزش و ترغیب به نماز در تئاتری شاد و جذاب.

در انتهای سال بچه ها نماز جماعت دورکعتی می‌خوانند. (هفته ای یک روز نماز جماعت فقط آن هم یک نماز)

در کلاس چهارم و پنجم نماز را در روزهای دوشنبه و چهارشنبه دارند و از کلاس ششم با توجه به نزدیک تر شدن به مقطع راهنمایی و سن تکلیف همه روزه در مدرسه نماز جماعت می‌خوانند.

آموزش نماز و تکبیر هم جدی گرفته می شود و بچه ها به نوبت به اجرای آن می پردازند.

همه دانش آموزان کلاس چهارم و پنجم چندبار (حداقل ۵ بار) همراه مربیان خود به مسجد می روند.

در سال چهارم و پنجم یک یا دوبار دانش آموزان داوطلب همراه مربیان خود به نماز جمعه می روند.

تقدیر مربیان به نماز اول وقت، ادای نماز در کنار دانش آموزان، خصوصا در پایه های پایین تر تاثیر به سزایی در انگیزش بچه ها به سمت نماز دارد.

ادای صحیح نماز، اذان و اقامه و تکبیر در کارنمای توصیفی چهارم و پنجم منعکس می شود.

گفتن اذان با صدای رسا در منزل و ادای نماز با پدر یا حضور در مسجد در فعالیت های منزل توصیه می شود و عاملین آنها تشویق می گردند.

مدرسه حکمت بابلسر:

در این مدرسه در هنگام نماز، اذان در داخل مدرسه با صدای بلند از بلندگو پخش می‌شود و کلاس‌ها تعطیل می‌شود. مربی‌ها و کادر مدرسه برای نماز محیا می‌شوند و نماز جماعت به امامت یکی از مربیان در مدرسه برگزار می‌شود. دانش‌آموزان هیچ اجبار و امری برای آمدن به نماز ندارند و آنهایی که تمایل دارند در نماز جماعت شرکت می‌کنند و آنهایی که تمایل ندارند مشغول بازی و کارهای دیگر می‌شوند. نکته خاص در اجرای نماز در این مدرسه این است که دانش‌آموزان در اجرای برنامه نماز کاملاً درگیر بوده و کارهای برگزاری نماز از قبیل پخش اذان، گفتن اقامه، خواندن شعر و حدیث و سوره قرآن، پخش پاورپوینت، خواندن تعقیبات و... توسط دانش‌آموزان انجام می‌شود. در موقع نماز جوایزی به مناسبت‌های خاص به دانش‌آموزان داده می‌شود. به عبارت دیگر در مدرسه برای نماز از یک طرف اجبار برداشته شده است و از طرف دیگر جذابیت‌هایی قرار داده شده است.

مدرسه سراج:

معلم پرورشی روحانی بدون لباس می‌باشد، نماز در مسجد با حضور دسته جمعی دانش‌آموزان و معلمان اقامه می‌شود.

حیات طیبه:

نماز به صورت اختیاری در مسجد اقامه می‌شود. البته خارج شدن از مدرسه و رفتن به مسجد الزامی است ولی خواندن نماز اجباری نیست. زیر زمین ساختمان مدرسه با چفیه و سربند و گونی تزئین شده است.

مدرسه روح الله:

به علت تشکیل کلاس در مسجد نماز در مسجد اقامه می‌شود.

۲. مجموعه‌های تربیتی:

ج. نظر کارشناسان و افراد صاحب‌نظر:

۱) سیره شخصی امام خمینی(ره):

همسر امام خمینی(ره) نقل می‌کند که امام از هفت سالگی در تربیت دینی دقت داشتند و می‌گفتند: «بچه‌ها از هفت سالگی نماز بخوانند. بچه‌ها را وادار به نماز کن، تا وقتی نه ساله شدند، عادت کرده باشند.»

فریده مصطفوی، دختر امام خمینی رحمه الله، نقل می‌کند:

«امام کسی را از خواب بیدار نمی‌کرد، می‌گفت خودتان اگر بیدار شدید، بلند شوید نماز بخوانید؛ اگر بیدار نشدید، مقید باشید که ظهر، قبل از نماز ظهر و عصر، نماز صبح‌تان را قضا کنید. زمستان هم که بلند می‌شدیم، می‌رفتیم سرحوض که وضو بگیریم، اگر آب گرمی بود، آن را به [بچه‌ها] می‌داد که وضو بگیرند.»

یکی از دختران امام خمینی رحمه الله می‌گوید:

«وقتی دختر پنج ساله ای بیش نبودم، یک شب وقتی امام به نماز مشغول شدند و عده ای هم به او اقتدا کردند، من به جهت دیر وضو گرفتن، وقتی به نماز رسیدم که امام به سجده رفته بودند. تا رکعت دوم باید صبر می‌کردم، ولی از شدت علاقه ای که برای خواندن نماز با ایشان داشتم، سریع تکبیر گفتم و به خیال اینکه به جماعت وصل شدم، به سجده رفتم. بعد از نماز، مادرم گفت: دخترم نمازت اشکال داشت. دلیل آن را هم گفت، اما من نپذیرفتم و اصرار کردم که حتماً به امام بگویم. مادرم به ناچار جریان را به امام گفت. امام با حوصله و سعه صدر یک ربع ساعت برای من آن مسئله را توضیح داد که چرا نباید آن موقع تکبیر می‌گفتم و حالا برای رفع اشکال باید چه کنم.»

یکی از دختران امام می‌گوید: «امام رحمت الله علیه از نیم ساعت به ظهر مانده، وضو می‌گرفتند و مشغول به نماز می‌شدند. ما هم داخل حیاط بازی می‌کردیم، یک مرتبه هم نیامدند صدا کنند، که دخترها بایستید برای نماز، یا بیایید پشت سر من نماز بخوانید...»

۲) خلاصه مباحث حجت الاسلام پناهیان:

نماز خواندن اگر بخاطر ترس از خدا هم باشد صحیح است، همین که شخص ایمان دارد و اطاعت می کند، این باعث تکامل او می شود، کم کم محبتی پیدا می کند که بر ترس او غلبه خواهد کرد و ترس دیگری پیدا می کند که مبادا دل خدای عزیزش را برنجاند. پس ترس باعث تقویت ایمان فرد می شود و این ترس از شکلی به شکل دیگر تبدیل می شود و از بین نمی رود.

منطق نماز، منطق ادب است هر کس از این ادب لذت ببرد بسیار عالی است، ولی اگر کسی بگوید نماز نمی خوانم چون لذت نمی برم باید منطق نمازش را تغییر دهد. گاهی فرد به خودی خود از نماز خواندن لذت می برد ولی گاهی لذت نمی برد به چنین کسانی چند جواب غلط داده می شود؛ اول اینکه به آنها تلقین می شود که تو از نماز لذت می ببری و خودت متوجه نیستی. دوم این که می گویند تو بیماری چون لذت نماز یک امر طبیعی است و بیماری روحی تو باعث می شود که آن را درک نکنی و سومین جواب غلط این است که بگوییم اگر لذت نمی ببری نماز نخوان تا وقتی از آن لذت ببری. وجوب نماز منوط به لذت بردن نیست یعنی نمازی که با تلخی همراه است را هم باید خواند. آنچه در این جا مهم است این که خدا نماز تلخ را هم واجب کرده است. ممکن است بگویید مگر نه اینکه رابطه با خدا باید زیبا باشد، پاسخ این است که فلسفه نماز ادب در مقابل مقام ربوبیت است. ادب یعنی در برابر عظمت پروردگار رفتاری انجام دهیم که همراه با نظم و تواضع باشد. در نماز دوست داشتن خدا واجب نیست بلکه یک حسن در نماز به شمار می رود یعنی اگر محبت باشد بهتر است. مثل اینکه در وجوب حج استطاعت شرط است و علاقه شرط نیست. بنابراین نماز مشروط به عشق پروردگار نیست و نماز را گرچه تلخ باشد باید خواند.

نماز خواندن اولاً و بالذات برای خروج تکبر از دل‌های ماست که در خطبه حضرت زهرا به آن اشاره شده است. نماز برای عاشق خدا شدن نیست برای برداشتن تکبر است و این مسئله عادتاً با تلخی همراه است.

فلسفه نماز را به کودکان یاد بدهید تا بدانند چرا باید در مقابل پروردگار با ادب باشند، کم کم ادب او را زیبا تصویر کنید به گونه ای که ادب کردن برای او خوشایند شود، با این سیر آرام آرام به آنکه ادب می گذارد علاقه مند خواهد شد.

به کودک یاد دهید بخاطر اینکه فردی را دوست دارد نباید به او احترام بگذارد، بلکه باید با همه مودب باشد چه به او علاقه داشته باشد چه نداشته باشد، این بخاطر این است که خدادوستی او فقط بخاطر نعمت‌های الهی نباشد بلکه در ناملايمات زندگی هم ادب او نسبت به خدا از بین نرود.

خوف از مقام ربوبی منافاتی با علاقه به او ندارد چه آنکه این خوف نیز گوشه ای از عشق به پروردگار است. نماز، ایستادن مودبانه دارد، کسی که ادب را رعایت نمی کند از خدا نمی ترسد، این ترس، ترس قشنگی است. برای انتقال «خوف از خدا» از کلمات زیبا استفاده کنید، عظمت را در کنار شکوه خدا بگذارید.

آنچه باید کودک را سر سجاده نگه دارد ادب است اگرچه تلخ باشد، اگر این تلخی به شیرینی و محبت الهی مبدل شود چه بهتر. ثمره ادب محبت است انسان با ادب با همه خوش برخورد است اگرچه مخاطبش مورد علاقه او هم نباشد ولی شیرینی ادب در کام او خواهد بود و همین شیرینی باعث می شود که با همه با ادب رفتار کند.

کسی که فلسفه ادب را در زندگی درک نکرده عبادت برای او دشوار است ولی کسی که درک کرده و از هفت سالگی به ادب در برابر مقام بالاتر عادت کرده باشد عبادت برای او نه تنها سخت نیست بلکه به آن علاقه مند خواهد شد. از هفت سالگی شکوه ادب را به او نشان دهید، نماز خواندن را ادب کردن در خانه خدا بدانید و با شیرینی، نظم و ادب را برای او زیبا جلوه دهید. بچه ها ذاتاً به نظم و ادب کردن علاقه دارند همانطور که به رژه افراد نظامی علاقه نشان می دهند.

محبت خدا را در دل کودک ببینید، این عمل باعث می شود که ادب را به صورت مضاعف رعایت کند. ادب می کند چون خدا را دوست دارد و از ادب کردن در مقابل آن که دوست دارد لذت می برد. و اگر دوست هم نداشته باشد ادب کردن برای او لذت بخش خواهد بود.

۳) خلاصه مباحث استاد تراشویون:

راه هایی برای ترغیب کردن فرزند به نماز

اگر ما بخواهیم این مفهوم دینی را در وجود آن ها پایدار کنیم باید از نونهالی [آن را شروع کنیم] زمانی که هنوز بچه های ما میل و رغبتی به ردائل پیدا نکرده اند و همچنین خیلی از امکاناتی که حالا وجود دارد در دوره نونهالی برای آن ها جذاب تر هستند؛ ما با استفاده از روش هایی که عرض می کنم می توانیم آن ها را به نماز ترغیب کنیم.

این موارد می تواند به والدینی که تشویق و ترغیب را از نونهالی شروع نکردند کمک کند تا فرزندان آن ها نماز خوان بشوند. یکی از مسائلی که پدر و مادرها باید رعایت کنند این است که خود آنها به نماز توجه داشته باشند و به نماز اهمیت بدهند. رعایت این مورد خیلی روی فرزندان تاثیر دارد. اگر یک مادری نسبت به نماز کاهلی کرد مثلاً یک روز نماز خواند و روز دیگری نخواند یا در خواندنش تاخیر کرد، در واقع او دارد این حرکت را آموزش می دهد و فرزندش نیز او را می بیند [و یاد می گیرد].

ما باید بدانیم که فرزندان همیشه به رفتارهای ما توجه دارند، حتی اگر فرزند سرگرم بازی است، باز متوجه است که مثلاً امروز مادر من نماز نخوانده است؛ البته در بعضی از اوقات ممکن است مادرهای محترم به خاطر عذر شرعی نتوانند نماز را بجا بیاورند که اسلام محترم برای این نماز نخواندن هم برنامه دارد. اسلام به ما دستور داده است در اوقاتی که مادر نمی تواند به خاطر عذر شرعی نماز اقامه کند، به گونه ای که می خواهد نماز بخواند سر

سجاده خود بنشینند و ذکر بگویند یکی از آثار این عمل آن است که روی فرزندان تاثیر می گذارد یعنی این حرکت یک نوع دستورالعمل تربیتی برای فرزندان است؛ لذا نکته اول که باید خیلی به آن توجه شود، احتمال والدین به نماز است که خیلی تاثیر دارد. [این کار باید ادامه پیدا کند] تا فرزندان نماز خوان شوند.

دومین مورد این است که ما باید امکانات خوبی را برای نماز خواندن فرزندان خود فراهم کنیم؛ مثلا جای خوبی را در خانه برای نماز خواندن آن ها قرار بدهیم یا سجاده زیبایی را برای او بپهن کنیم و از ابزار خوب مثل مهر و تسبیح و جانماز و عطر استفاده کنیم. این کارها در رغبت فرزندان ما به سمت نماز می تواند بسیار موثر باشد.

و سوم این که فرزندان خود را به محافل مذهبی ببریم؛ البته باید سعی شود که این کار برای آن ها خسته کننده نباشد؛ چون اگر این کار برای آن ها خسته کننده شد، جذابیته نخواهد داشت. اگر با فرزندان خود به محافل مذهبی رفتیم باید هر وقتی که گفتند خسته شدیم آن ها را به منزل برگردانیم و درواقع آن ها را وادار نکنیم که زیاد در آنجا بمانند.

نکته بعدی ارتباط با خانواده های مذهبی است و این می تواند اثر خوبی به روی فرزندان ما بگذارد وقتی فرزند ما ببیند که فرزند فلان خانواده و یا فلان فامیل سر وقت نماز خود را می خواند و به نماز اهتمام خاصی می ورزد، خود به خود فرزند ما رنگ او را می پذیرد. نکته بعدی این است که ما برای فرزندان خود الگو مناسب و خوبی را قرار بدهیم. دوستان خوبی برای آن ها قرار بدهیم. من توصیه می کنم که مادران گرمی و پدران عزیز سعی کنند که بچه های خود را با بچه های مسجد محل آشنا کنند.

وقتی ما فرزند خود را به دست آن ها بسپاریم خود به خود این فرزند علاقه به نماز پیدا می کند، اگر در گذشته نیز کاهلی در وجود او بوده است برای این که در بین بچه های مسجدی علاقه به نماز وجود دارد، این فرزند هم رنگ آن ها خواهد شد.

نکته بعدی این است که ما از الگوهای نماز خوان در خانه بسیار تمجید کنیم. مثلا اگر کسی را در فامیل می شناسیم و یا بزرگی را در اجتماع می شناسیم که این شخص در کودکی از نمازش مراقبت می کرده است، باید این نمونه را در خانه مدام یاد کنیم و بگوییم که فلانی از کودکی این طوری بوده است و یا این که فلان جوان همیشه به مسجد می رود؛ البته هیچ وقت فرزند خود را با کسی مقایسه نکنیم و نگوییم که ببین او چقدر از تو بهتر است و یا این که او را ببین و یاد بگیر؛ این حرف ها را به او نزنیم و بدون این که ما به او از این حرف ها بزنیم و بدون این که از این تعریف ما بوی مقایسه بر بیاید فقط از الگوهای مناسب تعریف کنیم.

یا از شخصیت های مناسب مذهبی که این ها اهل نماز بودند و مراقبت خاصی از نمازشان داشتند تعریف کنیم و برعکس ما نباید از الگوهای غیر مناسب تمجید کنیم تا فرزندان ما به آن ها رغبت پیدا کنند.

نکته بعدی تشویق و تحسین است که ما باید حتما به این نکته توجه کنیم. اگر کودک ما نماز خواند حتما با هدیه های معنوی او را تشویق کنیم؛ یعنی به او محبت سرشار داشته باشیم، به او توجه بسیار داشته باشیم و حمایت زیادی از او کنیم. این کار می تواند برای او یک پشتوانه باشد که بازهم نماز را ادامه دهد و رغبت بیشتری به نماز پیدا کند.

نکته دیگر این است که ما باید در کنار نماز خاطرات جذاب قرار دهیم؛ یعنی اگر فرزند به مسجد بردیم برای او بستنی یا شکلاتی که به آن علاقه دارد تهیه کنیم تا همیشه او این خاطره را در ذهنش داشته باشد که هر وقتی من با پدرم به مسجد می رفتم، بابا برای من چیزی می خرید. البته این رفتار نباید به صورت معامله در بیاید که او هم به خاطر این عمل به مسجد بیاید ولی این طور باشد که بگوید من همیشه خاطرات شیرینی از نماز خواندن داشتم و وقتی که در بزرگسالی این خاطره در ذهنش تداعی می شود یا وقتی به یاد می آورد که در دوره ی کودکی چه خاطرات جذابی در کنار نماز خواندن دارد این خودش موجب استمرار بر این رفتار می شود.

یک نکته دیگر این است که ما شخصیت کودکانمان را تکریم کنیم. این نکته بسیار مهم و مناسبی است؛ چرا که بدون محبت و تکریم شخصیت، القای مفاهیم دینی نه تنها اثری ندارد، بلکه مضر هم هست. حتما ما باید به نیازهای روانی فرزندمان توجه کنیم و به آنها محبت سرشار کنیم و احترام بسیاری به فرزند خودمان بگذاریم و در کنار این احترام گذاشتن، [آموزه های دینی را تعلیم دهیم]؛ مثلا به او بگوییم: شما که این قدر آقا هستید، شما که این قدر بزرگ هستید و فهمیده و عاقل هستید، اگر نماز خواندی، من را هم دعا کن؛ یا این که اگر در نمازش کاهلی دارد، به او بگوییم: شما با این شخصیت خوبی که داری، چرا نمازت را به تاخیر انداخته ای؟ اگر بیان ما به این صورت باشد و با استفاده از این فورمول ها باشد، قطعاً کودکان ما نسبت به نماز، روز به روز رغبتشان بیشتر خواهد شد.

۴) مجموعه ای از آیین نامه ها، بخشنامه ها، دستورالعمل ها و طرح های اجرایی اقامه نماز مدارس (ستاد اقامه نماز معاونت پرورشی و آموزش و پرورش):

- ۱- موضوع نماز را در مدارس به طور جدی مطرح نموده و برای آن جایگاه خاصی قایل شوند.
- ۲- در کلیه مراکز آموزش و پرورش، محلی برای برگزاری نماز تعیین شود و فضای عمومی این مراکز، همواره مشوق دانش آموزان و دانشجویان برای اقامه نماز و زنده نمودن فرهنگ نماز باشد.
- ۳- در طرح های ساختمانی جدید مراکز آموزش و پرورش، محل نمازخانه به صورت شاخص موردنظر قرار گیرد.

- ۴- در اردوها، برنامه‌ها و جشنواره‌های آموزشی، فرهنگی، هنری و ورزشی با فرا رسیدن وقت نماز، اذان اقامه شود.
- ۵- انجمن اولیا و مربیان در جلسات و برنامه‌های خود، والدین را بر امر نماز فرزندان توجیه و تشویق نموده و نسبت به تشویق والدین برای ساخت نمازخانه در مدارس اقدام نمایند.
- ۶- از شخصیت‌های مذهبی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی برای شرکت در مراسم نماز جماعت مراکز آموزش و پرورش دعوت به عمل آید. بین مدارس و مساجد همجوار آنها ارتباط برقرار شود و دانش آموزان برای شرکت در مراسم نماز جماعت و جمعه ترغیب شوند.
- ۷- در کتابخانه‌ها جایگاه ویژه‌ای برای کتب مربوط به نماز اختصاص یابد و نسبت به جمع‌آوری آثار منتشرشده در خصوص نماز اقدام شود تا در اختیار علاقه‌مندان قرار گیرد.
- ۸- کلیه معلمان، دبیران و اساتید مراکز آموزشی به روش‌های مناسب با فلسفه نماز آشنا شده، شیوه‌های اثرگذاری بر دانش آموزان و دانشجویان را بیاموزند.

د. جمع‌بندی:

با توجه مباحث مطرح شده و تجربیات موجود پیشنهادات زیر ارائه می‌گردد:

خانه، مدرسه و جامعه (مسجد، رسانه‌ها و...) در انجام دادن وظایف تربیتی و پرورش مسائل دینی، مکمل یکدیگرند. لازم است، همه‌ی تلاش دست اندرکاران تعلیم و تربیت، بر این باشد که پیوندی واقعی — نه ظاهری و صوری — بین خانه، مدرسه و جامعه ایجاد کنند. با این گونه پیوند، هم خانه به فضایی اسلامی و آکنده از ارزش‌های معنوی تبدیل می‌شود و هم، مدرسه نقش سازنده و هدایتگری در زمینه‌ی ارزش‌های دینی می‌یابد. از این رو، با هماهنگی و یکسانی فضای حاکم و ارزش‌های معنوی و دینی در خانه و مدرسه، بسیاری از تعارضات و مشکلاتی که ممکن است برای کودکان در نتیجه‌ی ناهماهنگی بین خانه، مدرسه و جامعه ایجاد شود، بر طرف می‌گردد.

فرهنگ انس گرفتن با مسجد و در رأس آن نماز به عنوان یک حرکت ارادی، آگاهانه و مستمر، باید از آغاز دوران کودکی در نظام تربیتی خانه، مدرسه و جامعه به عنوان یک اصل مهم تربیتی مدنظر قرار بگیرد تا فطرت خداجوی کودک به گونه‌ای رشد و پرورش یابد، که هیچ عامل و شرایطی نتواند موجبات انحراف او را فراهم سازد.

در تربیت جدید، این حقیقت پذیرفته شده است که آموزش و پرورش مدرسه بدون همکاری آگاهانه و فعالانه‌ی خانواده، نتیجه‌ی مطلوبی نخواهد داد. دلیل چنین نگرشی آن است که کودک بیشتر اوقات فراغت خود را در خارج از مدرسه و اغلب در خانه و جامعه می‌گذراند. از آنجا که کودک از والدین و جامعه متأثر می‌شود، خنثی کردن اثرات محیط خارج از مدرسه در مدت محدود درسی، بسیار سخت و گاهی غیر ممکن است. در واقع، امروزه اگر خانواده، مدرسه و جامعه (مسجد و...) نسل جدید را به سوی یک هدف و روش واحدی سوق ندهند، نمی‌توان امیدی به پیشرفت دینی جامعه داشت. اگر این مثلث تربیتی (خانه، مدرسه و جامعه) در برنامه‌ها و روش‌ها هماهنگی لازم را نداشته باشند، در روند رشد دینی کودک و نوجوان اختلال به وجود خواهد آمد؛ که اولین عارضه‌ی آن، تعارض است. متأسفانه، باید اذعان کرد که فعالیت‌ها در این راستا، هماهنگ، همجهت و همخوان نیست. حتی در مواردی، ممکن است با فعالیت‌های موازی و گاهی مغایر، انرژی و توان یکدیگر را خنثی و کاهش دهند.

حال با عنایت به ضرورت این پیوند و لازمه وجود برنامه‌ی هماهنگ بین خانه و مدرسه، پیشنهادات زیر ارائه می‌گردد:

منزل:

- برگزاری جشن ادب
- والدین آنان را همراه خود به مسجد ببرند، در غیر این صورت در خانه نماز جماعت اقامه کنند.
- از کودکان و نوجوانان نمازگزار در مسجد محل تشویق به عمل آورند. (به صورت غیرمنتظره)
- با شنیدن صدای اذان از جا بلند شوند و در اجرای "وامراهلک بالصلوه" اعضای خانواده را به اقامه نماز فرا خوانند.
- از صفت نیک نماز خوانی فرزندان خردسال در جمع دوستان و نزدیکان تمجید کنند.
- مراقب برنامه خواب و بیداری بچه‌ها باشند و از شب نشینی‌های فرساینده و مشاهده فیلم‌های مخرب اجتناب کنند.
- وقتی کودکان در خانه جشن تولد می‌گیرند و دوستان خود را دعوت می‌کنند در برنامه آنها اقامه نماز آن هم به پیشنهاد فرزندان میزبان گنجانده شود.
- از کودکان در خانه و مدرسه هنگام اقامه نماز عکس بگیرند و خاطره اقامه نماز را ماندگار سازند.
- اقامه نماز در محل و نظاره کودک باشد.:
- در روایتی امام صادق(ع) می‌فرماید: «امام علی(ع) در خانه خود اتاق متوسطی را به نماز اختصاص داده بود و در آن اتاق عبادت و راز و نیاز می‌کرد. هر شب که طفلی به خواب نمی‌رفت، امام او را به آن اتاق می‌برد و نماز می‌خواند»
- محمدبن حسن حر عاملی، تفصیل وسائل الشیعة إلی تحصیل مسائل الشریعة، ج ۵، ص ۲۹۵، ح ۳.
- ما باید بدانیم که فرزندان همیشه به رفتارهای ما توجه دارند، حتی اگر فرزند سرگرم بازی است، باز متوجه است که مثلاً امروز مادر من نماز نخوانده است؛ البته در بعضی از اوقات ممکن است مادرهای محترم به خاطر عذر شرعی نتوانند نماز را بجا بیاورند که اسلام محترم برای این نماز نخواندن هم برنامه دارد. اسلام به ما دستور داده است در اوقاتی که مادر نمی‌تواند به خاطر عذر شرعی نماز اقامه کند، به گونه‌ای که می‌خواهد نماز بخواند سر سجاده خود بنشیند و ذکر بگوید یکی از آثار این عمل آن است که روی فرزندان تاثیر می‌گذارد یعنی این حرکت یک

نوع دستورالعمل تربیتی برای فرزندان است؛ لذا نکته اول که باید خیلی به آن توجه شود، اهتمام والدین به نماز است که خیلی تاثیر دارد. [این کار باید ادامه پیدا کند] تا فرزندان نماز خوان شوند.

شیوه نامه عملی:

در هنگام اذان حتما در خانه صدای اذان پخش شود. حتی الامکان پدر خانواده اذان را به صورت زنده بگوید و بعد از چند مدت از فرزند خود درخواست همراهی در گفتن اذان را بکند. (امام صادق(ع): پنج چیز مستوجب خیر و برکت در خانه می باشد. اول اذان گفتن / امام رضا(ع): در هر خانه که اذان گفته شود شیطان از آنجا عبور نمی کند. و از برای اطفال آن خانه بسیار نیکوست و بیماری و پریشانی را زایل می کند.) سپس اینکه اقامه اول وقت به صورت نماز جماعت در منزل یا مسجد باشد.

در مسجد: با مهربانی از فرزند خواسته شود تا والدین را همراهی کنند. و برای اینکه یک خاطره خوبی از شرکت در نماز جماعت در ذهن فرزند باقی بماند به گونه ای که فرزند شرطی نشود؛ هدیه یا خوراکی مورد علاقه کودک را تهیه کنند. (نفس حضور در جمع و رفتن به مجالس دینی موجب رغبت فرد به اجرای مراسمات دینی می شود.) / سعی شود کودک را به مشارکت در امر اقامه نماز جماعت مسجد مانند مکبری، توزیع قرآن و... تشویق نمایند. در منزل: نماز به صورت جماعت و خانوادگی به امامت پدر در محل دید فرزند اقامه شود. (نماز باید با آداب و شرایط خاصی برگزار شود؛ پوشیدن لباس مناسب و تمییز، استفاده از عطر، استفاده از جانماز و سجاده و حتی الامکان عبا (حتی پیشنهاد می گردد برای تمامی اعضای خانواده عبا مخصوص نماز تهیه گردد)). در ابتدا فقط به فرزند گفته شود ما می خواهیم نماز جماعت بخوانیم و فقط یک سجاده خالی در کنار سایر اعضای خانواده پهن شود. به مرور زمان خود فرزند به سمت اقامه نماز کشیده خواهد شد. (آماده کردن شرایط مناسب برای فرزند مانند سجاده تمییز مرتب، عطر، عبا نماز و... تاثیر بسیار زیادی در گرایش فرزند به سوی نماز خواهد داشت.)

مادر در صورت نداشتن عذر حتما با خانواده همراهی کند. در صورت وجود عذر در محلی که مرعی و منظر کودک است فقط روی سجاده خود بنشیند و مشغول ذکر شود.

در مواردی حتی پدر و مادر از فرزند نوجوان یا جوان خود بخواهند که جلو بایستد و آنها نماز را به او اقتدا کنند، اگرچه ممکن است فرزندشان نپذیرد ولی این پیشنهاد عنایت آمیز والدین، اثر لازم را در روح او خواهد گذارد.

نکته بسیار مهم: نقش الگویی والدین در نماز خوان شدن فرزند بسیار زیاد است و یکی از شروط آن هماهنگی بین والدین و رفتار درست آنها می باشد. کودکان ما همان می شوند که هستیم، نه آن که می خواهیم

مدرسه:

- اقامه نماز در محل و نظاره کودک باشد::
- در روایتی امام صادق(ع) می فرماید: «امام علی(ع) در خانه خود اتاق متوسطی را به نماز اختصاص داده بود و در آن اتاق عبادت و راز و نیاز می کرد. هر شب که طفلی به خواب نمی رفت، امام او را به آن اتاق می برد و نماز می خواند» محمدبن حسن حر عاملی، تفصیل وسائل الشیعه إلى تحصیل مسائل الشریعه، ج ۵، ص ۲۹۵، ح ۳.
- تعلیم فلسفه اقامه نماز و احکام آن به دانش آموزان با زبانی ساده.
- واگذاری کارهای نماز به خود دانش آموزان به صورت رسمی و شکیل (استفاده از سیستم چرخشی، کارت مخصوص، حمایل و چوب پر و...)
- آموزش خضوع و خشوع در برابر خدا (طرح درس ادب) را به دانش آموزان با زبانی ساده و قابل فهم.
- برگزاری جشن تکلیف و جشن ادب به همراه تقدیم هدیه
- استقبال از نمازگزاران با عطر گلاب توسط مدیر و معلمان و دانش آموزان به طوری که این بوی خوش عطر و گلاب در دانش آموزان مؤثر افتد و احساس خوشایندی در آنان بوجود آورد.
- بردن دانش آموزان به مجالس دعا، قرآن، مسجد، اماکن مذهبی، شرکت نماز جمعه و جماعت و... به گونه ای که از این مراسم و مکانها خاطره ای خوش برایش باقی بماند. به او کمک کنید تا حلاوت عبادت را خود مزمره کند نه اینکه از زبان شما بشنود. اجرای برنامه جذاب برای دانش آموزان مثل اهدای جایزه، خرید بستنی، انجام بازی در مسیر رفت و... با هماهنگی و توجیه امام جماعت، خادم و نمازگزاران.
- امکانات فیزیکی مناسب:
- مانند نمازخانه مناسب (شامل موارد: استفاده از رنگهای آرامش بخش، تزیینات جذاب، بوی عطر و گلاب، نورپردازی جالب در نمازخانه، تنظیم روشنایی و تهویه هوا، نظافت ظاهری محیط و...)
- سرویس بهداشتی خوب و تمییز، استفاده از دمپایی، آب گرم و...
- مناسب بودن وقت نماز
- عدم طولانی و خسته کننده بودن وقت نماز

- نقل یا نمایش قصه ها، خاطره های زیبا در ارتباط با اهمیت و عظمت نماز توسط معلمان و دانش آموزان.
- استفاده از روحانیون جوان و شاداب و تاثیر گذار
- ضرورت تقلید از مجتهد و مرجع دینی را به بچه ها بیاموزند.
- برگزاری نماز حتی الامکان در اول وقت
- استفاده از نقش الگویی؛ به عنوان مثال استفاده از قصه، بیان سرگذشت و سیره بزرگان و علما در امر نماز، نمایش تصاویر ورزشکاران و قهرمانان ملی مورد علاقه دانش آموزان در حال اقامه نماز و....
- شرکت معلمان، مدیر، معاون، در کنار دانش آموزان در نماز جماعت
- تهیه امکانات: امکانات جذابی چون سجاده زیبا، تسبیح، چادر، مقنعه، قبله نما، عبا و...
- دادن کارنامه نماز به دانش آموزان و اولیا در پایان هر ترم
- اجرای برنامه های متنوع در بین نماز (نمایش، سرود و...)
- استفاده از مضامین مربوط به نماز در برنامه سرود و نمایش مدرسه
- پخش صدای اذان با صوتی دلنشین و ملایم در مدرسه
- آموزش به والدین در جهت تشویق و ترغیب صحیح فرزندشان به خواندن نماز (نماز کامل برای دختران و نماز دورکعتی برای پسران در سال اول).
- عدم اجبار و مؤاخذه دانش آموزان برای حضور در نماز؛ از سن ۹ سال به بالا اجبار در نماز وجود دارد و کسی نباید نماز را ترک کند (اما از آن جهت که الزام و زور در نمازخوان کردن کسی کارساز نیست لذا باید دانش آموز را به شیوه های مختلف به سوی نماز سوق داد تا این عادت در وجود او شکل گیرد).
- در مورد دختران تشویق کلامی و عملی مری برای حضور در نماز

شیوه نامه عملی:

پسران:

در مقطع پیش دبستانی:

آموزش سوره های نماز و ذکر های پرتکرار نماز (از ذکر لا اله الا الله، محمد رسول الله و صلوات شروع شود).

آموزش سجده و رکوع

پخش صدای اذان در محوطه (اذان زنده بهتر است) و اقامه نماز اول وقت جماعت توسط مربیان و افراد بالغ حاضر در محل

در مقطع دبستان:

برگزاری جشن ادب در شروع دوره دوم رشد (۷ سال دوم)

در مدرسه ابتدا باید زیرساخت های فیزیکی مناسب را فراهم نمود.

هنگام اذان، صدای اذان در تمام محوطه پخش خواهد شد. معلمان و مربیان از کار خود دست کشیده به همراهی با مؤذن خواهند پرداخت. سپس کلاسهایی که نماز را اقامه می کنند با معلم خود به نمازخانه می روند و کلاس هایی که نماز ندارند معلم در همان سر کلاس سجاده خود را پهن و مشغول نماز خواهد شد.

نکته: در کلاس اول و دوم فقط امر به نماز وجود دارد و اجبار و مؤاخذه ای برای نماز خواندن در کار نیست (ولی باید به این نکته توجه داشت که باید گونه ای شرایط محیطی فراهم شود که دانش آموزان بدون اجبار و با میل و رغبت به سوی نماز حرکت کنند).

کلاس اول:

(الف) تبیین بحث ادب (درس نامه ادب در نماز) و تفهیم علت خواندن نماز

(ب) آموزش کلیات نماز به صورت جذاب (روش نمونه در فایل پیوست)

(ب) آموزش مقدماتی وضو به صورت جذاب (روش نمونه در فایل پیوست)

در ابتدا تنها دانش آموزان دو یا سه روز در هفته (دو روز هر بار به مدت ۴۵ دقیقه / سه روز هر بار به مدت ۳۰ دقیقه) در نمازخانه حاضر می شوند و پیش نماز روحانی به صورت جذاب ابتدا به بیان علل نماز خواندن و سپس آموزش کلیات نماز می پردازد. در طی این مدت همه دانش آموزان هدیه یا جایزه ای را از روحانی دریافت می کنند تا خاطره ای خوش از حضور در نماز در ذهن آنها باقی بماند و بعد از آموزش تنها معلمین به اقامه نماز جماعت خواهند پرداخت. بعد از تکمیل آموزش ها بچه ها تنها یک نماز ۴ رکعتی را اقامه خواهند نمود.

کلاس دوم:

الف) آموزش تکمیلی نماز و وضو

ب) اقامه ۳ نماز جماعت در هفته

ج) شرکت در نماز جماعت محل فصلی یکبار و رفتن به امامزاده

د) دادن جایزه در این مقطع هم توصیه می گردد ولی میزان و مقدار آن باید کمتر از سال اول دبستان باشد.

از کلاس سوم به بعد به علت رسیدن به سن ۹ سالگی و سن اجبار به نماز باید همگی تمام نمازها اول وقت به جماعت در مدرسه اقامه کنند. (از این مقطع به بعد با توجه به دستور روایات در امر به نماز اجبار وجود دارد ولی نباید به حدی برسد که موجب آزردهی خاطر و به جاماندن خاطره بد از نماز بشود). پیشنهاد می گردد در نماز جماعت بیان احکام وجود نداشته باشد و برای بیان احکام زمان جداگانه ای اختصاص داده شود. بلکه فقط به گفتن تذکرات و بیان نکات و معارف اخلاقی پرداخته شود. زمان بیان احکام به صورت کلاس هفتگی جداگانه و یا ترکیب با کلاس قرآن پیشنهاد می گردد.

موارد پیشنهادی برای سال سوم:

الف) بیان احکام واجبات و مبطلات نماز

ب) بیان احکام کلیات نماز جماعت

ب) آموزش نهایی وضو

ج) شرکت ماهی یکبار در نماز جماعت محل و حضور در امامزاده و قبور شهدا

موارد پیشنهادی برای سال چهارم:

الف) بیان احکام نماز جماعت (به فرض مثال اتصال در نماز)

ب) آموزش نماز جمعه و شرکت در نماز جمعه (۳ نوبت در سال)

ج) شرکت ماهی یکبار در نماز جماعت محل و حضور در امامزاده و قبور شهدا

موارد پیشنهادی برای سال پنجم:

الف) بیان احکام ورود به نماز جماعت

ب) آموزش نماز آیات

ج) شرکت در نماز جمعه

د) شرکت ماهی چند بار در نماز جماعت محل و حضور در امامزاده و قبور شهدا

موارد پیشنهادی برای سال ششم:

الف) تعیین و انتخاب مرجع تقلید برای تمامی دانش آموزان به همراه تهیه رساله آن مرجع تقلید

ب) حضور مرتب در مسجد محل و خدمت افتخاری به مسجد (نظافت مسجد، اقامه و ...)

ج) شرکت ماهی یکبار در نماز جمعه

د) حضور در امامزاده و قبور شهدا به همراه غبارروبی قبور مطهر

ه) اجرای تصحیح الصلاه و آموزش تجوید و ادای صحیح حروف

دختران:

در مقطع پیش دبستانی:

آموزش سوره های نماز و ذکر های پرتکرار نماز (از ذکر لا اله الا الله، محمد رسول الله و صلوات شروع شود).

آموزش سجده و رکوع

پخش صدای اذان در محوطه (اذان زنده بهتر است) و اقامه نماز اول وقت جماعت توسط مربیان و افراد بالغ حاضر در محل

در مقطع دبستان:

برگزاری جشن ادب در شروع دوره دوم رشد (۷ سال دوم)

در مدرسه ابتدا باید زیرساخت های فیزیکی مناسب را فراهم نمود.

هنگام اذان، صدای اذان در تمام محوطه پخش خواهد شد. معلمان و مربیان از کار خود دست کشیده به همراهی با موذن خواهند پرداخت. سپس کلاسهایی که نماز را اقامه می کنند با معلم خود به نمازخانه می روند و کلاس هایی که نماز ندارند معلم در همان سر کلاس سجاده خود را پهن و مشغول نماز خواهد شد.

نکته: در کلاس اول فقط امر به نماز وجود دارد و اجبار و مواخذه ای برای نماز خواندن در کار نیست (ولی باید به این نکته توجه داشت که باید گونه ای شرایط محیطی فراهم شود که دانش آموزان بدون اجبار و با میل و رغبت به سوی نماز حرکت کنند).

کلاس اول:

الف) تبیین بحث ادب (درس نامه ادب در نماز) و تفهیم علت خواندن نماز

ب) آموزش کلیات نماز به صورت جذاب (روش نمونه در فایل پیوست)

ب) آموزش وضو به صورت جذاب (روش نمونه در فایل پیوست)

در ابتدا تنها دانش آموزان دو یا سه روز در هفته (دو روز هر بار به مدت ۴۵ دقیقه / سه روز هر بار به مدت ۳۰ دقیقه) در نمازخانه حاضر می شوند و پیش نماز روحانی به صورت جذاب ابتدا به بیان علل نماز خواندن و سپس آموزش کلیات نماز می پردازد. در طی این مدت همه دانش آموزان هدیه یا جایزه ای را از روحانی دریافت می کنند تا خاطره ای خوش از حضور در نماز در ذهن آنها باقی بماند و بعد از آموزش تنها معلمین به اقامه نماز جماعت خواهند پرداخت. بعد از تکمیل آموزش ها بچه ها نماز جماعت را اقامه خواهند نمود.

از کلاس دوم به بعد:

از کلاس دوم به بعد (با توجه به نزدیکی به سن بلوغ و لزوم عادت کردن به اقامه نماز) نماز به صورت جماعت اول وقت اقامه خواهد شد. اما باید در نظر داشت باید وقت زیادی را به نماز اختصاص داد تا در کنار اقامه نماز به بیان احکام و معارف دین به شیوه جذاب پرداخته شود.

ازین مقطع به بعد باید آموزش نماز و وضو کامل شده و دانش آموزان نماز کامل و صحیح را به جای آورند.

در کنار اقامه نماز در مدرسه: شرکت در نماز جماعت مسجد محل (چند بار در سال)، شرکت در نماز جمعه برای دوره دوم دبستان، حضور در اماکن مذهبی مانند امامزاده و قبور شهدا توصیه می گردد.